"4th INTERNATIONAL APRIL 23 SCIENTIFIC STUDIES CONGRESS

April 23-24, 2022

online and face to face

Gaziantep,Turkey

PROCEEDINGS BOOK

Editors: Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ

Instructor Erdem HİLAL

https://www.23april.org

ISBN–978-625-8377-46-0

4th INTERNATIONAL APRIL 23 SCIENTIFIC STUDIES CONGRESS

April 23-24, 2022

online and face to face

Gaziantep,Turkey

By Institute Of Economic Development and Social Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR
E-posta: kongreiksad@gmail.com
www.iksadkongre.org www.iksad.org.tr

Editors: Prof. Dr. Nimet HAŞIL KORKMAZ
Instructor Erdem HİLAL

All rights of this book belong toİKSAD. It may not
be copied or reproduced without permission. Legal and ethical responsibility of
the works in the book belongs to the authors.
Iksad Publications -2022©
Yayın tarihi:10.05.2022
ISBN–978-625-8377-46-0

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

4th INTERNATIONAL
APRIL 23 SCIENTIFIC STUDIES CONGRESS

DATE & PLACE

April 23-24, 2022

online and face to face
Gaziantep,Turkey

ORGANIZATION COMMITTEE HEAD

PROF. DR. MUSTAFA TALAS

EVALUATION CRITERIA

All applications have undergone a double-blind peer review process

CONGRESS LANGUAGES

Turkish and English languages,

PRESENTATION TYPE

ORAL/VIRTUAL PRESENTATION

NUMBER of ACCEPTED PAPERS-74

NUMBER of REJECTED PAPERS-9

PARTICIPANTS COUNTRY:

Algeria-2 Azerbaijan-2 Etihopia-1, India-1,Indonesia-2, Iraq-1,Morocco-1, Turkey-64

*Double blinded evaluation process

CONGRESS COMMİTTE

PROF. DR. MUSTAFA TALAS-Niğde Ömer Halisdemir University
PROF. DR. HÜLYA ÇİÇEK-Gaziantep University
PROF. DR. NECATİ DEMİR- Gazi University
PROF. DR. SARASH KONYRBAYEVA- Kazakh State Pedagogical University
DOÇ. DR. AYŞE ERKMEN-Gaziantep University
DOÇ. DR. MİNE GÖZÜBÜYÜK TAMER-KTU
Nicholas Edizer

SCIENCE AND ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Necati DEMİR- Gazi University
Prof. Dr. Veysel BOZKURT- İstanbul University
Prof. Dr. Mustafa TALAS- Niğde Ömer Halisdemir University
Prof. Dr. Kasım KARAMAN- Erciyes University
Prof. Dr. Mustafa ÜNAL- Erciyes University
Prof. Dr. Sarash KONYRBAYEVA, Kazakh State Pedagogical University
Prof. Dr. Gülzar İBRAHİMOVA, Bakü Avrasya University
Prof. Dr. Mehmet KARAKILCIK- Çukurova University
Prof. Dr. Merziyye NECEFOVA -Azerbaijan
Doç. Dr. AHMET FEYZİ- Atatürk University
Doç. Dr. F.Gül KOÇSOY - Fırat University
Doç. Dr. Selçuk ÖKDEM - Erciyes University
Doç. Dr. ALİ KORKUT ULUDAĞ- Atatürk University
Doç. Dr. MİNE GÖZÜBÜYÜK TAMER - KTU
Doç. Dr. Ferit GÜRBÜZ- Hakkari University
Doç. Dr. Fatih Yıldırım - Atatürk University
Dr. Öğr. Üyesi Ali Fikret AYDIN- Afyon Kocatepe University
Dr. Damezhan SADYKOVA, Kazakh State Pedagogical University
Dr. Ahmet GÜMÜŞ- TKGM Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı
Dr. Elena TINIKOVA - Russian Academy of Sciences
Dr. MA Yuzhong – Renmin University
Dr. Elvan CAFAROV- Azerbaijan Devlet Pedagoji University
Dr. Bashır SALİH- Al-Jabal Al-Gharbi University – Libya
Dr. Murat KARATAŞ - Abdullah Gül University
Dr. Ahmet AKKÖSE - Atatürk University

Tüketim, Çevre Kirliliği, Kovid-19 ve Turizm
(Consumption, Environmental Pollution, Covid-19 and Tourism)

Özlem Küçük
Kocaeli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, ORCID: 0000-0002-7717-2439

ÖZET

Albert Camus "Veba" isimli kitabında çağdaşlarını uyarıyordu: "Herkes öldürücü salgın hastalıkların dünyada bir şekilde tekrarladığını biliyor ancak geleceğe dair iyimser hayal gücümüzden dolayı başımıza gelecek felaketlere inanmakta zorlanıyoruz". 2019 küresel koronavirüs hastalığına bağlı salgın, fiziksel dünya da dâhil olmak üzere insan yaşamının her bölümünü etkilemektedir. Kovid-19 hastalığı, veba gibi yetersiz sağlık koşullarında yaşayan ve temiz içme suyu ile yeterli besin ve yaşam ortamına sahip olmayan toplulukları daha fazla etkilemiştir. Günümüzde sağlıklı bir çevrede ve doğasına uygun bir şekilde yaşayamayan insanoğlu daha ziyade sanal ortamda görünür hale gelen bir rekabet aracına dönüştürülmüştür. Pek çok ülkenin kalkınmasında büyük bir rol oynayan doğal kaynaklara dayalı ekonomik büyüme ise insanoğlu ve sistemi tehdit etmektedir. Peru, toplam ihracatının yüzde 45'inden fazlasını oluşturan bakır, altın, çinko, kurşun, demir gibi değerli metaller ve petrol ile dünyanın önde gelen mineral üreticilerinden biridir. Altın madenciliği Peru'daki en büyük ikinci ihracattır ancak altın madenciliği endüstrisinin büyük bir kısmı ruhsatsız veya "gayri resmi" olup, Amazon ormanlarının %13'üne sahip Peru Amazon'unda daha fazla ormansızlaşmaya ve daha büyük sağlık ve insan güvenliği sorunlarına yol açmaktadır. Nitekim Kovid-19, etnik kökenleri, sosyo-ekonomik sınıfları, ırkları, cinsiyetleri ve hatta yaşları nedeniyle insanlar üzerinde birbirinden farklı ve orantısız bir etki göstermiştir. Kadın ve erkeklere eşit seviyede bulaşan virüs, eldeki verilere göre erkekleri daha fazla öldürmektedir. Daha fazla ekonomik büyüme üzerine kurulu olan piyasa ekonomisi daha fazla enerji tüketimi gerektirmektedir. Enerji ihtiyacının neredeyse %70'ini kömürden elde eden Çin, gerek artan sağlık problemleri gerekse Paris İklim Anlaşması hedeflerine ulaşmak üzere kömüre dayalı enerjiden yenilenebilir enerjiye doğru bir geçiş yapmaktadır. Diğer yandan Kovid-19 salgınında İtalya, İspanya, Hırvatistan gibi ülkelerde kitle turizminden doğan çevresel kirliliğe karşı protestolar olmuştur. Yılda yaklaşık 20 milyon ziyaretçisi olan Venedik gibi Avrupa'nın çok yoğun turist çeken yerlerinde yaşayan halk kitle turizminden ve büyük yolcu gemilerinden rahatsız olmaktadır. Gelişmeler Italya'da doğanın korunması görevi bir zorunluluk olarak Anayasa'da yer bulmasına yol açmıştır.
Anahtar Kelimeler: Turizm, Kovid-19, Tüketim, Çevre

ABSTRACT

Albert Camus warned her contemporaries in his book "The Plague": "Everyone knows that deadly diseases are recurring in the world in some way, but because of our optimistic imagination about the future, we have to see to believe". The 2019 global coronavirus outbreak affected every part of human life, including the physical world. The Covid-19 disease has more affected the communities living in lack of sanitation conditions like the plague and who do not have clean potable drinking water, undernourished and worse living conditions. Today, human beings, who cannot live in a healthy environment and accordance with their nature, have been transformed into a competitive tool that has become more visible in the virtual environment. Economic growth based on natural resources, which plays a major role in the development of many countries, threatens humanity and the continuous system. Gold, copper, zinc, iron, lead precious metals, and petroleum account for more than 45 percent of Peru's total exports, making the country one of the world's leading mineral producers. Much of the gold mining industry, the country's second-largest export, is "unofficial" and unlicensed, leading to further deforestation and greater health and human safety problems in the Peruvian Amazon, which has 13% of Amazonian forest. Covid-19 has had a different and disproportionate effect on people due to their ethnicity, socioeconomic class, race, gender, and even age. The virus, which infects men and women equally, kills men more according to the available data. The market economy, which is based on more economic growth, requires more energy consumption. Obtaining

almost 70% of its energy needs from coal mining, China is making a transition from coal-based energy to renewable energy to achieve both the increasing health problems among the Chinese people and the reaching targets of the Paris Climate Agreement. On the other hand, during the period of the Covid-19 lockdown, there have been protests against environmental pollution arising from mass tourism in countries such as Italy, Spain, and Croatia. The locals living in places that attract tourists, such as Venice, which has about 20 million visitors a year, are disturbed by mass tourism and cruise ships. Finally, safeguarding the environment in Italy was constitutionalized as a legal obligation of the state in this period.
Keywords: Tourism, Covid-19, Consumption, Environment

GİRİŞ

İnsanoğlu, nesilden nesile doğal ve kültürel mirası aktarmaktadır. Doğal miras, atmosferi, okyanusları, bitki ve hayvan yaşamını, suyu, toprakları ve hem yenilenebilir hem de tükenebilir diğer doğal kaynakları içerir. Kültürel mirasımız, insanlığın entelektüel, sanatsal, sosyal ve tarihi kayıtlarını içermektedir. Son birkaç yüzyıldır, Batı dünyası geleceğin şimdiden daha iyi olacağını varsaymıştır. Ancak son zamanlarda, küresel mirasın yönetimine yönelik önemli zorlukların farkına varılmıştır (Weiss, 1984: 495).

Kamboçya'nın üçüncü büyük şehri olan Siem Reap, dünya çapında UNESCO miras alanı Angkor'a yakınlığıyla tanınmaktadır. Ülkedeki en büyük arkeoloji parkı ve Güney Doğu Asya'nın en önemli merkezlerinden biri olan Angkor, Khmer İmparatorluğu'nun eski başkentidir ve 8. yüzyıla kadar uzanan sayısız tapınak kalıntısına sahiptir. Angkor Wat, Bayon ve Ta Prohm gibi siteler her yıl 2 milyondan fazla turist çekmektedir. Siem Reap'te turizmin gelişmesiyle birlikte, yıllar içinde eş zamanlı olarak artan şey, tüm ülkede ortak bir eğilim olan şehrin ürettiği atık miktarıdır. Kamboçya Eğitim ve Atık Yönetimi Kurumu, 2004'ten 2016'ya kadar Kamboçya'daki çöplüklere atılan katı atık miktarının neredeyse dört kat arttığını ve 2016'da 1.156.000 tona ulaşmasının beklendiğini tahmin etmiştir (*Switch-Asia, 2015).*

Hem atık hem de atık bertarafı sorunludur. 'Atık', boşa harcanan enerji, sağlık ve kirlilik maliyetleriyle bağlantılı olarak kaynakların hem yetersiz kullanımını hem de yanlış kullanımını temsil etmektedir. Düzenli depolama alanlarında atık bertarafı, bu, depolama alanlarının azlığı (merkezi metropol alanlar hariç), düzenli depolama verimliliği veya yönetimi ile ilgili birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir. Atık yönetimi (saha iyileştirme dâhil), yıllardır milyar dolarlık bir iş olmuştur. Daha ziyade, büyük "atık" sorunları, devam eden önemli çevresel ve ekonomik maliyetleri - çağdaş atık sorunlarını gelecek nesillere iten - ve giderek hızlanan kaynak kaybıdır (Bell, 2003).

Karayipler'de turizm en önemli dış gelir kaynağıdır; tüm turizmin gelişimi, etkin bir şekilde plajların başlıca cazibe merkezi olduğu kıyı bölgelerinde gerçekleşmiştir. Hâlihazırda, Karayipler'in birçok yerinde kıyı ve deniz turizmi önemli bir gelir kaynağıdır ve önde gelen ekonomik sektördür. 1980'lerin sonunda, turizmden elde edilen yıllık gelir 7,3 milyar dolarken, 1994'de, bu rakam neredeyse %60 artarak 11.67 milyar dolara ulaştır. Araştırma değerlendirmeleri, dünyanın kumlu plajlarının yaklaşık %70'inin erozyona maruz kaldığını göstermektedir, bu özellikle Karayip bölgesinde 30 metreden daha geniş plajlara sahip olan en yoğun şekilde gelişmiş tatil köylerinin (turistik tesislerin) yüksek gelgite maruz kalacağını göstermektedir. Zira iklim değişikliği, deniz seviyelerinde değişikliklere yol açarken, yağış düzenlerinde değişim ve deniz yüzeyi sıcaklığındaki artışlar da diğer etkileri arasındadır (Gable, 1997: 51).

Küresel turizm Kovid-19 salgını öncesi, on yıl boyunca hiç gerilemeden büyümüş ve sürdürülebilir kalkınma çıtasına ulaşmıştır. Literatürdeki güncel verilere göre, 2019 yılında uluslararası turist sayısı 1.5 milyara ulaşmıştır. Aynı yıl, 1.7 trilyon dolar küresel turizm geliri ile turizm dünyanın üçüncü büyük ihracat sektörü olmuştur. Pek çok küçük gelişmekte olan ülke için toplam ihracatın yarısı kadarını oluşturmuştur. Kovid öncesi, Küresel turizm sektörü istihdamının %54 gibi büyük bir kısmını kadın çalışanlar ve gençler oluşturmuştur. Başta Dünya Bankası ve Dünya Turizm örgütü olmak üzere Turizm, birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler için kilit bir sektör olarak yorumlanmaktadır (UNWTO, 2020).

Bu çalışma Birleşmiş Milletler, Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) ile Dünya Bankası veri tabanları ve araştırma raporları ile uluslararası alan endeksli çalışmalar ve makaleler analiz edilerek hazırlanmıştır. Günümüz turizmi, giderek artan şiddetli rekabet ve ortaya çıkan yeni destinasyonlarla karakterizedir. Bununla birlikte, aynı zamanda, turizm talebi son derece

hızlı bir büyüme yaşamaktadır. 1950'den 2000'e kadar, turizm trafiğinin bahsedilen fiziksel kapasitesi, yıllık ortalama %7 oranında büyümüştür (Vodeb, 2012: 274).

Dinamik bir dünya ekonomisi, "yeni zenginler" yeni deneyimler ararken, dünya çapında iç ve dış turizmde sürekli büyüme için ekonomik temel oluşturmaktadır. Gelirler arttıkça, insanlar isteğe bağlı harcamalarını ürünler yerine deneyimlere (turizm dâhil) kaydırmaktadır. Daha büyük bir dünya ekonomisinde daha fazla insan, daha fazla turist demektir. Dünya çapındaki uluslararası turist varışlarının 2030 yılına kadar her yıl %3,3 oranında artması beklenmektedir (Dwyer and Gill, 2016: 219).

Kovid-19 öncesi, küresel ısınma ve çevre kirliliği üzerine küresel bir algı gelişmiştir. Ancak, salgının patlak vermesiyle, gündem değişmiştir. Bölgesel Kalkınma Araştırmaları Merkezi Müdürü Alexandre Barbosa, pandemi sırasında Brezilya'daki çevrimiçi tüketim alışkanlıklarının önemli ölçüde değiştiğini ve internet kullanıcılarının büyük bir kısmının yiyecek ve içecek, kozmetik ve ilaç gibi temel ürünleri sanal platformlardan satın alma eğilimine girdiğini" belirtmiştir. KOVID-19 kapanmalarında çevrimiçi alışverişteki artışlar ülkeler arasında farklılık göstermiştir; en güçlü artış Çin ve Türkiye'de, en zayıf artış ise daha fazla insanın e-ticaretle uğraştığı İsviçre ve Almanya'da kaydedilmiştir (UNCTAD, 2020).

Büyümeyi sürdüren küresel ekonomi ve dijitalleşme beraberinde tükenen doğal kaynaklar, kimyasal atıklarla kirlenen dünyamız ve sürdürülebilir turizm çerçevesinde çalışmanın iki önermesi bulunmaktadır. Küresel kirlilik ve dijitalleşme artarken Kovid-19 beraberinde turizmde iki eğilim öne çıkmıştır. Bunlardan ilki Turistik Ürünün Dijitalleşmesi ve Özel İlgi Turizminin Desteklenmesi. İkincisi ise Yeni Bir Turizm Çeşidi Olarak Uzay Turizminin Özendirilmesi ve Girişimler. Çalışma bu iki boyut üzerinde şekillenmiştir.

Kovid-19, Sanal Tüketim, Küresel Kirlilik ve Turizmin Dijitalleşmesi

Günümüzde turizm, birçok gelişmekte olan ülkede önemli bir gelir ve istihdam kaynağıdır. IBRD'nin bir değerlendirmesine göre, 'turizm Etiyopya için (kahve ihracatından sonra) ikinci en önemli dış ticaret kaynağı olacaktır'. Kayda değer genişleme yeteneğine sahip görünümü ekonomik kalkınma için çok önemli bir faktör olarak kabul edilmiştir. Bu açıklamanın ardından, sit alanlarının ve anıtların korunması da dâhil olmak üzere turizmin geliştirilmesi için bir Dünya Bankası kredisi onaylanmıştır (Huber, 2021: 10).

Turizmin ekonomik çıktıya katkısı bakımından Karayipler, dünyanın diğer bölgelerini geçmektedir. Küresel turizm sektörü, 2015 yılında küresel üretimin %10'unu ve dünya toplam ihracatının %6'sını oluşturacak şekilde büyümüştür (Cannonier ve Burke, 2019: 85).

Dünya Turizm Örgütü'ne göre, sürdürülebilir turizm gelişimi, mevcut turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılar, gelecek için fırsatları korur ve geliştirir. Aynı zamanda sürdürülebilir küresel turizm, kültürel bütünlüğü, temel ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitliliği ve yaşam destek sistemlerini korurken, tüm kaynakların ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların karşılanabileceği şekilde yönetilmesine öncülük etmelidir (WTO, 2002: 20).

Kovid-19, turizm ve konaklama endüstrilerinde benzeri görülmemiş bir değişim üretmiştir. Kovid-19, hızlandırılmış büyük bir teknolojik değişim için küresel bir yaşam laboratuvarı deneyimidir. Turizm sektörü her zamankinden daha hızlı değişmeye başlamıştır. Turizm ve konaklama sektöründe daralma yaşanırken, çevrimiçi turizm eğitimi ise hız kazanmıştır (Sigala, 2021: 921).

Aynı zamanda, bir dizi müdahale yoluyla uzaktan çalışmayı teşvik etmek, KOVID-19 bağlamında iş sağlığı politikasının temel taşını oluşturmuştur. WHO PHSM veri tabanında listelenen tüm işyeri politikalarının yaklaşık üçte biri uzaktan çalışmaya yöneliktir. Aşıların aktifleşmesinden önce tüm çalışanların en az %70'i (zorunlu olarak çalışması gerekenler dışında) için uzaktan çalışmayı gerektirecek şekilde kota sistemleri de uygulamaya konmuştur (World Health Organization, 2021).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), pandemi nedeniyle uluslararası turizm gelişlerinde 1,1 milyara kadar olan kaybın 910 milyon ABD Doları ila 1,2 trilyon ABD Doları ihracat gelirine ve 100-120 milyon istihdama denk olduğunu söylemektedir (Wang, Meng, Siriwardana ve Pham, 2022).

2006 yılına kadar Çin'in yüksek hızla güçlü ekonomik büyümesi, küresel çevre için önemli bir kazanç oluşturmuştur. Değişen sanayi yapısı ve artan enerji ihtiyacı Çin'i yenilebilir enerji kaynaklarına yöneltmiştir. 1990'lı yılların sonlarında enerji kullanımında durgunluk, 2000-2005 yılları arasında Çin'de enerji ihtiyacını %70 oranında artırmış ve kömür kullanımı %75 oranında genişletmiştir. Nitekim onuncu beş yıllık kalkınma planını (2001-2005) sonunda hedeflenenin aksine SO2 ve kurum emisyonlarının planın

başında belirlenen hedeften sırasıyla yüzde 42 ve yüzde 11 daha yüksek çıkmıştır. Bu durum Çin'de yaşayanların serebrovasküler hastalıklar, pulmoner kalp hastalıkları, iskemik kalp hastalığı, KOAH ve pnömoni dâhil pekçok hastalığa maruz kalmasını sağlamıştır (The World Bank, 2007).

Yeni teknolojilerin benimsenmesi ve kullanılması işi, işgücünü ve işyerini rutin olarak yeniden şekillendirmektedir. Örneğin, pandemi sırasında, evden ofis çalışanları sanal olarak bir araya gelerek yeni bir uzaktan çalışma çağını başlatırken, araç çağırma ve hizmet kiralama alanlarındaki dijital platformların yükselişi, çalışanları büyüyen bir iş ekonomisinde bağımsız yükleniciler haline getirmiştir. Diğer yandan turizm ve konaklama sektöründe geleneksel dışında yeni bir dijital akım hızlanmaktadır. Eşler arası konaklama (peer to peer accomodation), turistik yerlerde ev sahibi olanların, pazarda başka yerde bulamayacakları konaklama deneyimleri sağlamak için evlerini metalaştırarak dijital konaklama platformları (Airbnb, HomeAway, Vrbo ve FlipKey) yoluyla kiralamalarından oluşmaktadır. Dünya Bankası'na göre hızla büyüyen bu uygulamalar geleneksel turizm sektörünü tehdit eder boyutlara ulaşabilecek şekilde genişlemektedir (Yeager, Boley, Goetcheus ve Welch-Devine, 2021; Bailey, 2022).

Kovid-19, geleneksel tüketim alışkanlıklarımızda köklü olup olmadığı henüz tam olarak bilinemeyen değişimler getirmiştir. Sanal alışveriş, temassız ödeme, dijital platformların genişlemesi ve artan kârları, artırılmış gerçeklik gibi kavramlarla karşımıza çıkmaktadır. Tüm bunlar evinizden çıkmadan, çevrimiçi olarak nakit paranız dahi olmadan yapabileceğimiz aktivitelerdir. Turizm alanında dijital platform sayısı artarken, uzun bir süredir faaliyetini sürdüren geleneksel turizm kuruluşları başta İngiliz Thomas Cook seyahat acentası olmak üzere iflas etmiştir (Bayır, 2021; ahaber, 2019).

Yeni Bir Turizm Çeşidi Olarak Uzay Turizminin Özendirilmesi ve Girişimler

Uzay turizmi sektörü yüksek kâr beklentisine sahiptir. ABD, İngiltere, Japonya, Rusya gibi ülkeler başta olmak üzere, özel girişimcilerin, olumlu beklentilerinin olduğu bir alandır. Günümüzde yüksek gelir düzeyine sahip ve deneyim peşinde koşan zenginlerin ödemeye dünden razı olduğu, ticari uzay seyahatini organize etmek üzere birçok özel girişimci yarışmaktadır. 2000'li yılların başından beri pek çok deneme uçuşu yapan İngiliz girişimci ve milyarder Sir Richard Branson'a ait Virgin Galactic uzay gemisi, ilk sivil uzay yolculuğunu Temmuz 2021'de gerçekleştirmiştir. Hemen ardından ABD'li milyarder Jeff Bezos, şirketi Blue Origin tarafından geliştirilen bir roket ve kapsülde yanında üç kişiyle birlikte uzayın sınırına uçmuştur. Jeff Bezos, tamamen sivil bir ekiple ilk pilotsuz yörünge altı uçuşunu 2021 Temmuz sonunda gerçekleştirirken, yılsonuna kadar sivil yolcularla iki yolculuk daha gerçekleştirmiştir (Amos, 2021; Sheetz, 2020).

Diğer yandan, otomobil ve uçak gibi araçların fosil yakıt tüketimi ve egzoz emisyonları nedeniyle, küresel olarak toplam enerji ile ilgili CO2 emisyonlarının yaklaşık dörtte birini oluşturan ulaştırma sektörü doğaya zarar vermektedir. Ancak, uzaya roket fırlatmaları sırasında oluşan kirlilik transatlantik uçuşları yapan uçaklardan yaklaşık on kat daha fazladır (Zhang, Zhao, Yuan ve Wang, 2020).
Uzay turizmini olumlu yönde etkileyecek bir diğer gelişme ise Nasa tarafından açıklanan hologram doktorlardır. Uluslararası Uzay İstasyonunda bulunan astronotları, Microsoft ve AEXA Aerospace tarafından üretilen yeni teknoloji, holo ışınlama yoluyla dünyadan bir doktoru uzay istasyonuna üç boyutlu olarak yansıtarak aynı odadaymış gibi hasta astronotla görüştürerek gerçekleşmiştir (CNN Türk, 2022).

SONUÇ

Albert Camus Veba ne demek sorusuna şu cevabı vermiştir. Veba, yaşamdır. Lu vd (2020) KOVID-19 Dispatches makalesinde Kovid nedir sorusuna cevapları şu şekilde olmuştur. Korana virüs bir hayalettir. Bu, koronavirüsün hayaletlere yönelik hayallerimizi, korkularımızı ve arzularımızı somutlaştırması anlamına gelmektedir. Dünya istihdamının yüzde onunu gerçekleştiren salgın öncesi üçüncü ihracat sektörü olan küresel turizm, korana virüs salgını sonrası yeni bir trende yönelmiştir. Bunlardan ilki, turizmin daha ileri derecede dijitalleşmesidir. Bu dijitalleşme, küresel turizm platformları ve artırılmış gerçeklik teknolojileri ile gerçekleşmektedir. Artık, evimizden çıkmadan, gitmek istediğimiz bir yere ulaşım, konaklama, kiralama, gezi gibi tüm ürünü aracısız satın alabilme fırsatı ve gideceğimiz yerin üç boyutlu artırılmış gerçeklik ile gezisi mümkün olmaktadır. Pek çok ülkenin kalkınmasında büyük bir rol oynayan doğal kaynakların kullanımına dayalı ekonomik büyüme insanoğlu ve sistemi tehdit etmektedir. Altın madenciliği Peru'daki en büyük ikinci ihracattır ancak altın madenciliği endüstrisinin büyük bir kısmı ruhsatsız veya "gayri resmi" olup, Amazon ormanlarının %13'üne sahip Peru Amazon'unda daha fazla ormansızlaşmaya ve daha büyük

sağlık ve insan güvenliği sorunlarına yol açmaktadır. Nitekim Kovid-19 öncesi, küresel ısınma ve küresel kirlilik konuları Birleşmiş Milletler Yıllık toplantılarında dahi ele alınırken ve bilinç doğmuşken, araya giren pandemi durumu değiştirmiştir. Böylece Kovid-19 salgını turizmi durma noktasına getirdiğinden beri dünyanın en güzel doğa harikalarını görmek için kuyruklar ortadan kalkmıştır. Büyük lensli kameralar aracılığıyla vahşi yaşamdan çekilen fotoğrafların tıklama sesleri kaybolmuştur. Karavan satışları patlamış ve Airbnb gibi peer to peer rezervasyonlar ile aracısız ev, oda, araba, arsa kiralama faaliyetleri artmıştır. Diğer yandan uzay turizmine yönelik hareketlilik artarken, bilimsel gelişmeler bu seyahatlerin mümkün hale gelmesi ve uzaya gidenlerin hologram doktorlar tarafından muayene edilmesi yeni gelişmeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Amos, J. (2021). Virgin Galactic: Sir Richard Branson rockets to the edge of space. *BBC News.* Erişim adresi: https://www.bbc.com/news/science-environment-57797297
2. Astronotlarına hologram ile doktor hizmeti sundu. *CNN Türk* (19.04.2022). https://www.cnnturk.com/teknoloji/astronotlarina-hologram-ile-doktor-hizmeti-sundu
3. Bailey, DE (2022). Emerging Technologies at Work: Policy Ideas to Address Negative Consequences for Work, Workers, And Society. ILR Review, XX(X), 1–25.
4. Bayır, T. (2021). Koronavirüs (COVID-19) ile Yeni Dijital Dünyada Değişen Tüketici Tercihleri. *OPUS*, Pandemi Özel Sayısı (17), 3621-3640.
5. Bell, N. (2003). Waste Minimisation and Resource Recovery. Environment Design Guide, Gen 21: Waste Minimisation and Resource Recovery Some new strategies, 1-7.
6. Cannonier, C. ve Burke, M.G. (2019). The economic growth impact of tourism in Small Island Developing States—evidence from the Caribbean. *Tourism Economics*, 25(1), 85–108.
7. Cost of Pollution in China. The World Bank (2007). Environmental and Social Development Unit East Asia & Pacific Region. The World Bank Publication, Washington, D.C, USA.
8. Covid-19 and Tourism. Tourısm in Pre-Pandemic Times. UNWTO(2020). https://www.unwto.org/covid-19-and-tourism-2020
9. COVID-19 has changed online shopping g forever, a survey shows. UNCTAD(08 Ekim 2020). https://unctad.org/news/covid-19-has-changed-online-shopping-forever-survey-shows
10. Dwyer, L. ve Gill, A. (2019). Obalni I Pomorski Turizam - Coastal And Marine Tourism. *Acta Turistica*, 31(2), 213-242.
11. Gable, F.J.(1997). Climate Change Impacts on Caribbean Coastal Areas and Tourism. Journal of Coastal Research, Special Issue No. 24. The Island States At Rısk: Global Climate Change, Development and Population, 49-69.
12. Huber, M. (2021). Creating Destinations for a Better Tomorrow: UN Development Aid for Cultural Tourism in the 1960s. *Journal of Contemporary History* 0(0) 1–24.
13. İngiliz devi Thomas Cook neden iflas etti? Thomas Cook'un iflasında dikkat çeken detay. aHaber (23.09.2019), https://www.ahaber.com.tr/ekonomi/2019/09/23/ingiliz-devi-thomas-cook-neden-iflas-etti-thomas-cookun-iflasinda-dikkat-ceken-detay
14. Preventing and mitigating COVID-19 at work Policy brief. World Health Organization (2021). Preventing and mitigating COVID-19 at work: policy brief, 19 May 2021 (who. int).
15. Sheetz, M. (2020). How SpaceX, Virgin Galactic, Blue Origin, and others compete in the growing space tourism market. *CNBC*. Erişim adresi: https://www.cnbc.com/2020/09/26/space-tourism-how-spacex-virgin-galactic-blue-origin-axiom-compete.html
16. Sigala, M. (2021). Rethinking of Tourism and Hospitality Education When Nothing Is Normal: Restart, Recover, or Rebuild. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 45(5), 920–923.
17. Tourism and Poverty Alleviation. WTO (2002). World Tourism Organisation, ISBN: 92-844-0549-1, Madrid, Spain.
18. Tourism and waste management: the sustainability challenge. (2015). https://www.switch-asia.eu/backup-content/tourism-and-waste-management-the-sustainability-challenge/
19. Wang, C., Meng, X., Siriwardana, M. ve Pham, T. (2022). The impact of COVID-19 on the Chinese tourism industry. *Tourism Economics*, 28(1), 131–152
20. Weiss, EB (1984). The Planetary Trust: Conservation and Intergenerational Equity. *Ecology Law Quarterly*, 11(4), 495-581
21. Vodeb, K. (2012). Competition in tourism in terms of changing environment. Procedia - Social and Behavioral Sciences (44), 273 – 278.
22. Yeager, EP., Boley, BB., Goetcheus, C., Welch-Devine, M.(2021). Peer-to-peer accommodation hosts: an identity framework. *Journal of Qualitative Research in Tourism,* 2(1), 20–41
23. Zhang, S., Zhao, X., Yuan, C., ve Wang, C. (2020). Technological Bias and Its Influencing Factors in Sustainable Development of China's Transportation. *Sustainability*, *12*(14), 1-17.